

В той же час не слід забувати, що потреба людини у продуктах харчування має межу насичення, тобто при досягненні певного рівня добробуту у мешканців України не буде бажання збільшувати обсяги споживання навіть цінних продуктів харчування. Саме в довгостроковій перспективі проблема скорочення кількості населення в повній мірі може негативно відобразитися на зменшенні місткості ринку продовольства. Все це, безумовно, негативно вплине на діяльність окремих підприємств харчової промисловості і може спричинити не лише до різкого погіршення результатів їх діяльності але і до банкрутства.

Узагальнюючи все вище сказане варто підкреслити необхідність проведення подальших досліджень кон'юнктури ринку продовольчих товарів, в т.ч. і його місткості, що дозволить своєчасно виявити наявні проблеми та з'ясувати перспективи розвитку.

Бібліографія

1. **Белявский И.К., Кулаги на Г.Д., Коротков А.В. и др. Статистика рынка товаров и услуг.** – М.: Финансы и статистика, 1997. – 430 с.
2. **Вовканич С., Цапок С. Демографічний чинник у системі розбудови інноваційного суспільства: загальноукраїнський і регіональний виміри // Регіональна економіка.** – 2004. – №1. – С. 21-29.
3. **Кравченко Т. Прогнозування демографічного розвитку України // Економіст.** – 2004. – № 10. – С. 62 – 63.
4. **Україна у цифрах у 2002 році: Короткий статистичний довідник.** – К.: Консультант, 2003. – 271 с.

УДК 332.14

МЕХАНІЗМ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА

**А.М. КОЛОСОК
М.Г. ОЛІЄВСЬКА**

В статті розглянуто механізм соціального партнерства, визначено пріоритетні напрямки його вдосконалення на найближчу перспективу.

© Колосок А.М. - аспірант Луцького державного технічного університету
© Олієвська М.Г. - аспірант кафедри фінансів і економіки природокористування НУВГП, м. Рівне

The mechanism of social partnership is considered in the article, certainly priorities sending of his perfection to the nearest prospect.

Ключові слова: соціальне партнерство, соціальний конфлікт, соціально-трудові відносини, механізм соціального партнерства, інститут менеджерів проектів і програм економічного розвитку регіону, Федерація роботодавців України, Федерації профспілок України.

Побудова в Україні демократичного суспільства з соціально орієнтованою ринковою економікою є складним і тривалим процесом, який супроводжується глибинними перетвореннями всіх видів суспільно-економічних відносин. Складні завдання державного будівництва та економічної реформи зумовлюють необхідність формування механізмів узгодження соціально-економічних інтересів, які зможуть гарантувати еволюційний розвиток держави та стабільне економічне зростання, запобігати масштабним внутрішнім потрясінням і забезпечувати соціальний мир.

Однією з найважливіших сфер соціально-економічних відносин і реалізації інтересів суб'єктів економічної діяльності є ринок праці, розвиток якого в напрямку соціалізації потребує докорінного реформування соціально-трудових відносин, становлення системи соціально-трудового партнерства в Україні. Зміна основної парадигми розвитку національної економіки, зорієнтованої на інноваційні фактори економічного зростання і піднесення рівня та якості життя населення, актуалізує проблему пошуку нових форм і механізмів регулювання соціально-трудових відносин на принципах партнерства і договірних засадах.

Слід зазначити, що методологічні, методичні та прикладні питання щодо розв'язання проблем регулювання ринку праці і зайнятості, соціальної політики у сфері праці розроблялися багатьма українськими вченими – С.І.Бандуром, Д.П.Богинею, І.К.Бондар, О.С.Власюком, В.М.Геецем, В.І.Герасимчуком, О.А.Грішнвою, В.М.Гриньовою, Б.М.Данилишиним, М.І.Долішнім, С.І.Дорогунцовим, Т.А.Заяць, Г.І.Купаловою, Е.М.Лібановою, В.О.Мандибурою, В.В.Онікієнком, Л.Г.Чернюк, М.Г.Чумаченком, А.А.Чухном, Л.С.Шевченко та іншими.

Безпосередньо дослідженню проблем соціально-трудових відносин і соціального партнерства присвячені праці таких відомих українських вчених, як С.В.Бакуменко, В.І.Жуков, Г.В.Задорожний, А.В.Казановський, А.М.Колот, В.І.Комарницький, В.М.Новиков,

О.Ф.Новикова, Ю.М.Маршавін, Г.В.Осовий, В.В.Смоловик, С.Я.Українець та інші.

Серед російських вчених, які досліджували різні сторони соціально-трудова відносин, слід відмітити В.В.Адамчука, Б.М.Генкіна, Ю.П.Кокіна, Р.П.Колосову, В.А.Михеева, С.Ю.Чучу, Р.А.Яковлева.

Проте методологічна відпрацьованість і практичні аспекти застосування механізму соціального партнерства як важеля підвищення ефективності економіки в сучасних умовах не одержали свого остаточного визначення. Не розроблені методичні питання економіко-статистичної оцінки стану розвитку соціально-трудова партнерства на різних рівнях його реалізації і т. д..

Дане дослідження спрямоване на реалізацію завдань, визначених: Стратегією економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки, Державною програмою зайнятості населення на 2005-2008 роки, Стратегією подолання бідності, Указом Президента України "Про основні напрямки розвитку трудова потенціалу в Україні на період до 2010 року".

Метою дослідження є розробка методологічних і методичних засад механізму соціального партнерства, його комплексного аналізу та визначення напрямів удосконалення як важливого важеля гармонізації соціально-трудова відносин в Україні. У відповідності до поставленої мети були визначені такі завдання:

- поглибити методологію дослідження соціально-трудова відносин та соціально партнерства;
- з'ясувати сутність, економічну природу та принципи розвитку соціального партнерства;
- визначити шляхи вдосконалення механізму функціонування соціального партнерства;
- визначити фактори формування і розвитку соціального партнерства в Україні;
- сформувати систему показників розвитку соціального партнерства та можливостей його інформаційного забезпечення;
- розробити методологічні та методичні підходи до інтегральної оцінки розвитку соціального партнерства;
- побудувати методику оцінки ефективності діяльності суб'єктів соціального партнерства;
- обґрунтувати Концепцію розвитку соціального партнерства та алгоритм її реалізації на основі розробки відповідних програм;
- окреслити методичні засади соціального партнерства
- розробити і запропонувати для впровадження в практику модель

інтегрованого механізму управління та регулювання соціально-економічним розвитком регіону методом соціального партнерства.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку соціального партнерства в умовах соціально-економічних перетворень у Волинській області.

Предметом дослідження є методологічні, методичні та прикладні проблеми формування і розвитку соціального партнерства.

Отримані результати дослідження складають основу наукових положень і висновків для формування державної економічної політики в галузі соціально-трудових відносин і соціального партнерства. Практична цінність отриманих результатів полягає в тому, що вони є підґрунтям для прийняття управлінських рішень при реалізації загальнодержавних, регіональних і галузевих заходів соціального партнерства, а також при оптимізації просторового розвитку регіонів в Україні.

На думку Чаусовського А. М.: "Ринкова система - це безпристрасний механізм. Вона не має совісті, не пристосовується до моральних норм, що визначають, що є погано і що є добре, вона допускає високий ступінь нерівності. Якщо цю систему надати самій собі, не коректуючи її рамками визначеної соціальної політики, то вона має тенденцію вироджуватися в систему, що діє в інтересах меншості суспільства (еліти) і проти його більшості"[1, 51]. Механізм соціального партнерства є одним із найбільш дієвих способів контролювати ринкові механізми, забезпечуючи рівномірний розподіл коштів між економічними агентами, враховуючи інтереси різних прошарків населення.

Безвідповідальна соціально-економічна, а також і законотворча діяльність держави, перш за все у сфері створення нових ринкових інститутів і механізмів, не дозволяє своєчасно розв'язувати вказані суперечливі проблеми, призводить до їх загострення і поглиблення, що стає головною причиною соціальної апатії більшості населення, підриву довіри до владних структур, падіння рівня життя, зростання смертності населення, втрати промислового, науково-технічного та інтелектуального потенціалу нації. На порядок денний саме життя винесло питання про формування відкритого суспільства. Вже настав момент для глибокого і всебічного аналізу конфліктотворчої ролі держави в транзитивному суспільстві для того, щоб можна було розробити механізм управління конфліктами з метою їх розв'язання і недопущення посилення соціальної напруги, подальшого плину країни в напрямку колоніального майбутнього. [2, 20]

Результативність соціального партнерства базується на взаємних зобов'язаннях роботодавців і профспілок, досягнутих під час переговорів при регулюючій участі влади, та добровільному виконанні цих зобов'язань [8, 2].

Нині механізм соціального партнерства в Україні перебуває на початковому етапі становлення внаслідок: по-перше, недостатнього розвитку самого об'єкта ринку праці, де відсутній масовий попит на робочу силу, не створено розгалуженої інфраструктури, має місце зайва регламентація з боку держави; по-друге, недостатнього розвитку організацій працівників і роботодавців, по-третє, живучості традицій державного патерналізму, які довгі роки панували в сфері праці і соціально-трудова відносин. [3, 4].

В. Старосольський вважає: що формування соціально орієнтованої ринкової економіки, створення громадянського суспільства передбачає поступову ліквідацію монополії держави на регулювання соціально-трудова відносин, розширення застосування механізмів соціального партнерства на всіх рівнях управління [4, 4]. Дотримуються цієї думки і на офіційному сайті Федерації Роботодавців України [6].

На думку Галини Короленко, щоб соціальне партнерство набуло нової вищої якості, "передусім, треба подолати психологічний бар'єр свідомості кожного з нас. Потрібно усвідомлено розуміти, що всі ми – рівні і заслуговуємо на однакову повагу" [7, 13].

Соціальне партнерство в країнах із розвинутою соціальною ринковою економікою розглядається як механізм, що сприяє управлінню певними інституціями соціальної сфери за допомогою активного представництва в них соціальних партнерів [5, 108].

Ми вбачаємо в соціальному партнерстві один із найважливіших механізмів становлення та розвитку відкритого суспільства, функціонування якого полягає у добровільній співпраці особистостей в межах суспільного правового поля.

Модель механізму, замислена як більш рішучий і складний крок до демократизації суспільства, підвищенні ролі місцевого самоврядування і громадян в економічному розвитку регіону та зростання якості виконання проектів і програм, ініційованих, розроблених і виконаних за умов соціального партнерства впливових агентів економічного розвитку.

Цей механізм сприяє:

- розвитку ринкової інфраструктури з широким залученням до неї місцевої громади, ділових кіл, політичних груп, місцевої інтелігенції, прогресивних урядовців тощо ("ділові клуби",

- "біржі проектів, заходів та програм з економічного розвитку регіону" і т. д.);
- розвитку самодіяльних установ малого бізнесу - власних банків, фондів взаємодопомоги, компаній з самострахування, споживчих товариств і т. д.;
 - створенню ринку послуг незалежних приватних суспільних, змішаних (спільних) установ, агенцій, центрів з моніторингу і аудиту міських та місцевих регіональних ситуацій, процесів міського, місцевого та регіонального соціально-економічного розвитку (ринок дасть змогу мати альтернативні картини стану справ та фіксувати справжні вузли напруженості, найбільчі проблеми життя населення, які вимагають спільного втручання);
 - покращенню взаємодії агентів соціального партнерства регіону і, як наслідок, появи нових робочих місць, підвищенню заробітної плати, поліпшенню умов праці.

В моделі механізму роль систематизатора, аналітика та оцінювача інформаційних потоків відведено спеціальній аудиторсько-аналітичній групі, яка може бути створена при обласній, міській та деяких районних радах, у тому числі за рахунок місцевих бюджетів.

Одним з основних "продуктів" роботи цих груп які об'єднують на постійних та тимчасових засадах фахівців з аудиту та моніторингу суспільно-економічних подій і процесів у регіоні, повинно бути ініціювання можливих заходів, проектів та програм соціально-економічного розвитку. Виниклі у групах з відома керівництва рад ідеї та пропозиції, адресуються ще одному новому елементу механізму соціального партнерства - групі "Інститут менеджерів проектів і програм економічного розвитку регіону", що створюється при відповідному органі місцевої державної адміністрації.

Такі інститути з кількох постійно працюючих та запрошених провідних фахівців можна сформувати при обласній державній адміністрації, виконавчому органі міської ради, в деяких крупних районах обласного центру та містах і районах області за рахунок внутрішніх ресурсів та реструктуризації власного апарату. Користуючись інформацією аудиторсько-аналітичних груп, інститути менеджерів при місцевих державних адміністраціях за власною ініціативою висувають свої ретельно підготовлені та узгоджені з діючими в регіоні нормативно-правовими актами пропозиції на "Біржу проектів і заходів", вони ж запрошують до "бірж" через засоби масової інформації чи особисто усіх бажаючих.

перш за все, з числа майбутніх потенційних партнерів, які можуть бути вчасно виявлені за допомогою експрес-діагностики.

Ті заходи, пропозиції, чи вже готові проекти, програми, які знайшли реальних прихильників, підтримку, джерела фінансування та інші ресурси, закріплюються Угодою, доповнюються правилами, технологіями, ресурсами, структурою управління і т. д.

Угода і правила партнерства в кожному випадку фіксують межі персональних та колективних повноважень і відповідальності, певні обов'язки сторін, санкції за їх невиконання і т. п.. Партнери за угодою створюють із своїх представників Інноваційно-координаційні групи проекту, які діють на базі типового положення.

Механізм соціального партнерства майбутнього повинен виходити з подальшої демократизації принципів, форм і методів управління процесами розвитку регіону. У кожній моделі механізму партнерства мають бути незалежні установи з моніторингу й аудиту та аналізу, безперервно задіяні інформації в системі регіонального управління, а також висококваліфіковані фахівці, здатні вносити слушні пропозиції та висувати вимоги мовою юридично обґрунтованих управлінських рішень. Такий підхід допоможе відійти від підкорення висновків аудиторів егоїстичним цілям місцевих чи державних політиків і фінансово-промислових кланів. (Сьогодні фактично не завжди враховують інтереси населення, зате завжди експлуатують його несвідомість, інколи використовуючи це для дискредитації тих чи інших загальнокорисних проектів та їх авторів-ініціаторів).

Врешті, соціальні партнери в регіоні, за домовленістю між собою, можуть запрошувати до розробки та виконання проектів і програм економічного розвитку на конкурсних засадах професійні "Виконавчі дирекції"

Виконавчим дирекціям, згідно з контрактами, укладеними між Інноваційно-координаційною радою партнерів і керівником Виконавчої дирекції, надаються певні права для здійснення чергової Угоди між партнерами. В Угоді та Контракті передбачають певні права щодо участі всіх партнерів у нагляді та запланованому контролі за діями виконавчих дирекцій, умови розриву Угоди та стимули, які покращують та прискорюють виконання спільних проектів тощо.

Додаткові елементи і якості зображеного на рис. 1.1 механізму зберігають усі попередні форми залучення до соціального партнерства головних агентів економічного розвитку регіону:

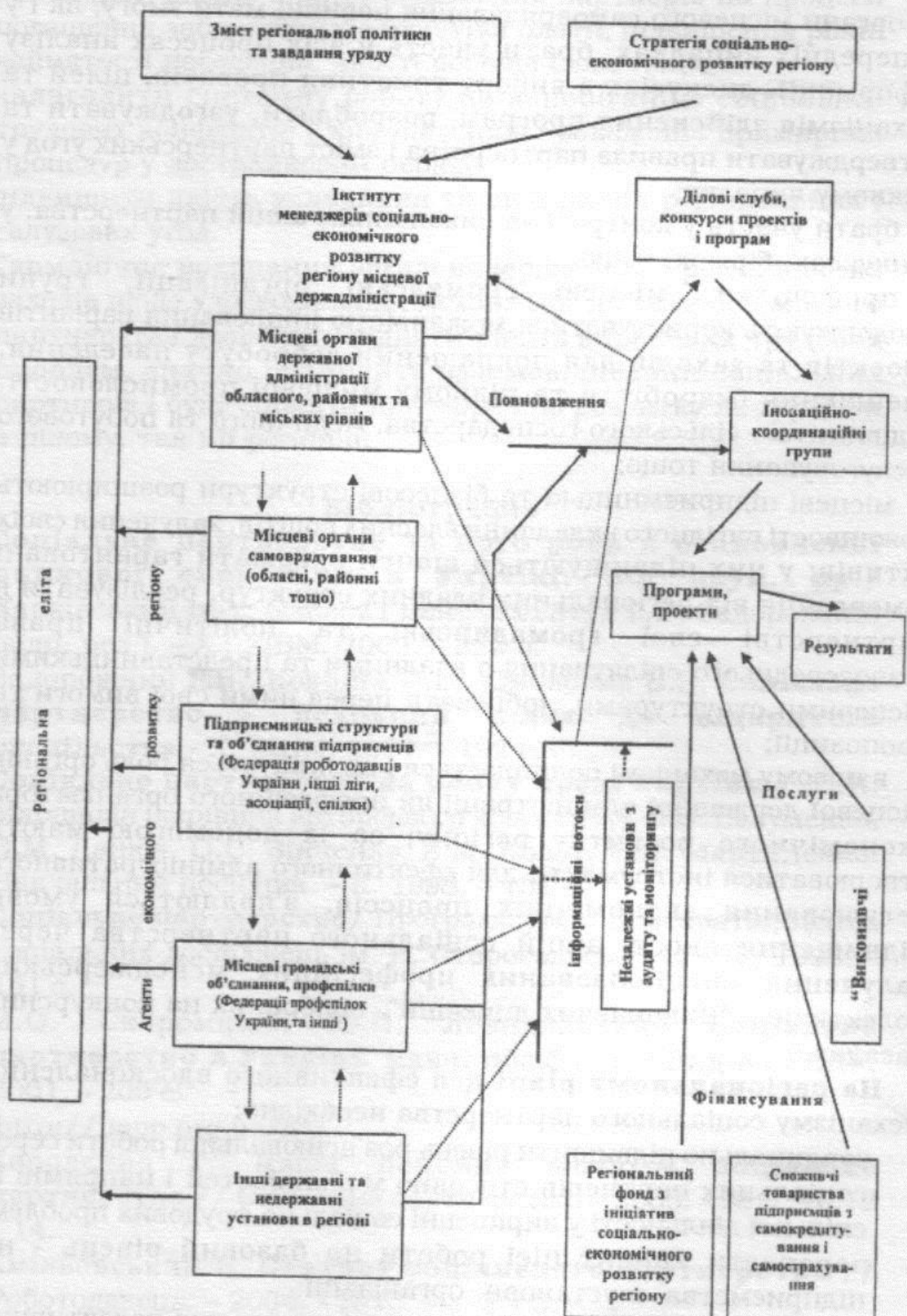

Рис. 1 Модель механізму управління соціально - економічним розвитком в регіоні за допомогою соціального партнерства

органи місцевого самоврядування повинні мати змогу, як і у попередніх випадках, брати участь у всіх процесах аналізу інформації, дискусіях з вибору тематики проектів, цілей та механізмів здійснення програм, розробляти, узгоджувати та затверджувати правила партнерства і зміст партнерських угод у кожному випадку;

брати участь у контролі за виконанням акцій партнерства, у конкурсах, біржах, тощо;

профспілки, місцеві громадські організації, групи продовжують користуватися можливістю ініціювання варіантів проектів та заходів для покращення добробуту населення, зменшення безробіття та підйому місцевої промисловості, будівництва, сільського господарства, медичного та побутового обслуговування тощо;

місцеві підприємницькі та бізнесові структури розширюють можливості вигідного вкладання власних коштів, залучення своїх активів; у них підвищуються шанси одержати гарантовані замовлення від регіональних владних структур, реалізувати в партнерстві свої громадянські та політичні права безпосереднього спілкування з владними та представницькими місцевими структурами, лобювати перед ними свої вимоги та пропозиції;

в новому механізмі поширюється і підвищується роль органів місцевої державної адміністрації як професійного організатора економічного розвитку регіону; за їх допомогою мають створюватися інструменти для ефективного адміністративного регулювання економічних процесів, з'являються умови підвищення якості акцій соціального партнерства через залучення спеціалізованих професійних менеджерських колективів – "Виконавчих дирекцій", відібраних на конкурсних засадах.

На регіональному рівні для ефективного вдосконалення механізму соціального партнерства необхідно:

- кардинально підвищити рівень роз'яснювальної роботи серед соціальних партнерів стосовно можливостей і напрямів їх спільної діяльності у вирішенні соціально-трудова проблем;
- перенести акцент цієї роботи на базовий рівень - на підприємства, в установи, організації;
- забезпечити безумовне укладання і виконання колективних договорів, як основи взаємовідносин між роботодавцями і найманими працівниками;

- підвищити рівень впливу соціальних партнерів на процеси погашення заборгованої заробітної плати, підвищення рівня зайнятості населення, якості робочої сили тощо;
- налагодити системну роботу по запобіганню соціально-трудових конфліктів і забезпеченню проведення примирних процедур у дострайковий період;
- підвищити якість укладання та виконання регіональних і галузевих угод.
- Гармонічне поєднання загальнодержавних і регіональних заходів щодо удосконалення механізмів системи соціального партнерства дозволить підняти рівень вирішення трудових проблем, значно поліпшить взаємовідносини соціальних партнерів і буде сприяти прискоренню розвитку як держави в цілому, так і її регіонів.

Бібліографія

1. **Соціальне партнерство та його роль в становленні ринкової економіки в Україні: Зб. наук. пр./** Харківський ін-т. бізнесу і менеджменту/ Г.В. Задорожний (відп. ред.). – Х.: ХІБМ, 2000. – 222 с.
2. Задорожний Г.В., Коврига О.В., Смолоник В.В. **Соціальне партнерство - реальний шлях до відкритого суспільства** - Х.:ХІМ, 2000. - 192 с.
3. **Соціальне партнерство на ринку праці України /** Ю.Н. Маршавін (керівник авторського колективу), С.В. Бакуменко, В.М. Данюк, О.С. Зінченко, А.М. Колот, Н.В. Мартиненко: Навчальний посібник. – К. 1998. – 152 с.
4. **Соціальне партнерство/** Програма Тасіс Демократія; Центр соціальних досліджень ім. В. Старосольського. – К., 1998. – 151 с.
5. М.О. Скоромнюк, Ю.П. Лебидинський **Соціальне партнерство в Україні.** Навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – 200 с.
6. <http://uspp.org.ua/fru>
7. Короленко Г. **Наша основна мета - соціальне партнерство //** Соціальне партнерство. – 2005. - № 9. – с.12 – 14.
8. Хмільовський В. **Статист соціального партнерства //** Роботодавець. – 2004. - №10. – с. 2 – 3.